

מסורות חלב ואגדותיה - פרק ראשון

מדוע נקרא שמה חלב?

בכל היסטוריה של עם או שבט מצוי חלק, אשר הוא לוט בערפל, ואשר נקשרות בו אגדות עממיות, שהגרעין ההיסטורי בהן, פעמים רב הוא ופעמים - מועט.

על מקור שם העיר חלב מספרת האגדה סיפור מעניין: מדוע נקרא שמה חלב? מפני שאברהם אבינו עבר כאן עם צאנו וחילק חלב לעניים.

הסיפור מובא גם בספר מסעותיו של ר' פתחיה מרגנשבורג בזו הלשון:

"והלכנו משם לחלב היא ארם-צובה, כי בהר היו צאנו של אברהם אבינו עליו השלום. ומעלות יורדות מן ההר, שמשם היה מושיט לעניים חלב, ולזה הטעם קוראים שם העיר חלב(3)"

יהודי חלב מספרים את הסיפור בגירסה מעט שונה: "הייתה לאברהם אבינו פרה, ששמה "שהבה" (לבנה) והביטוי "חלב אשהבה", שפירושו "חלב את שהבה", הפך לשם העיר. ואמנם, אחד מכינויי העיר הוא "אשהבה", והוא מצוי במילונים.

האם יש באגדה יפה זו גרעין היסטורי? האומנם עבר כאן אברהם אבינו בדרכו מחרן לארץ כנען, כשם שלדעת החוקרים עבר בדמשק ולקח משם את "בן־משק ביתו הוא דמשק אליעזר"? ספק. אולם, ערכה של אגדה אינו באמיתות ההיסטורית, אלא בהשפעתה על המאמינים בה. צאו וראו, איזו תחושה של גאווה חשו יהודי חלב, בהאמינם שאברהם אבינו, אבי האומה, עבר במקום הזה וקבע כמעשיו הטובים את שמה של העיר!

אנדה אחרת, המהלכת אצל יהדות חלב, קשורה בבית הכנסת הקדמון של הקהילה בעיר זו. האגדה מספרת, שבית הכנסת הזה נבנה בידי יואב בן־צוריה, שר צבא דוד, לפני בנייתו של בית המקדש הראשון:

"והיה יואב נושא על כתפיו האבנים הגדולות ומעלן על הסולם' כדי ליתנן בכותל בית־הכנסת. תוך שהוא בונה, בכה יואב ואמר: "אפשר שהקב"ה יניח בית־המקדש, אשר שלמה יבנה, וישרה שכינתו בבית הזה, אשד אני בונה? ! מיד יצאה בת קול ואמרה: "יואב, יואב, עתידים שני בתי מקדשות ליחרב וביתך יהיה קיים!(4)"

שערו בנפשכם, איזו הרגשת ייעוד הרגישו יהודי חלב, כשנכנסו לבית כנסת זה וראו בפועל, ששני בתי המקדש - בית ראשון ובית שני - נחרבו, והבית הזה עומד! אגדה היא אגדה, אך ערכן של אגדות מסוג זה הוא, שהן משמשות, למאמין בהן, נר פנימי ומצפון רוחני. כך קרה ליהודי חלב

(3) פתחיה מרמשבורג, "סיבוב", מהדורה מדעית ע"י א. גרינחוט, פרנקפורט דמיין 1905: א. יערי, "מסעות א"י", תל-אביב, תש"ז(1946), עמי 50.

(4) ד. צ. לאניארו, "לקדושים אשר בארץ", ירושלים, תש"ב ת194 < הקדמה, עט' 8.